

КРИСТИНА Ж. РАНЂЕЛОВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА ПСИХОЛОГИЈУ

НИКОЛА Р. ГОЉОВИЋ²

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДЕПАРТМАН ЗА ПСИХОЛОГИЈУ

НАТАША Р. МЛАДЕНОВИЋ³

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, УЧИТЕЉСКИ ФАКУЛТЕТ У ПРИЗРЕНУ
СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ У ЛЕПОСАВИЋУ

АФЕКТИВНА ВЕЗАНОСТ И УСПЕШНОСТ ПАРТНЕРСКОГ ОДНОСА: МЕДИЈАЦИОНА УЛОГА ПРАШТАЊА

САЖЕТАК. Успех у партнерским односима се огледа у способности јединке да привуче и задржи партнера. Спремност за опроштај доприноси обнављању и унапређењу нарушених односа, док афективна везаност игра важну улогу у формирању унутрашњих „радних модела“ који служе као „водичи“ за формирање нових веза. Циљ рада био је испитати да ли постоји повезаност између афективне везаности и успеха у одржавању партнерске везе, и ако постоји да ли је та веза директна или посредована капацитетом за праштање. На основу добијених резултата анализе вишеструке медијације добили смо да недовољно труда у процесу налажења партнера није директно повезано са избегавањем, односно негативним радним моделом других, већ се та веза у овом случају оства-

¹ kristina.randjelovic@pr.ac.rs

² nikolagoljovic@gmail.com

³ natasa.mladenovic@pr.ac.rs

Рад је примљен 19. фебруара 2021, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 21. децембра 2021.

рује посредно преко стратегије избегавања праштања. Узорак коришћен у истраживању је пригодан и сачињавају га 387 испитаника, од чега је 82,7% испитаника женског пола старости од 18 до 40 ($AS=23,90$; $SD=4,22$). Од инструмената коришћени су: Упитник за мерење уложеног напора у налажење партнера (Apostolou et al., 2018), Упитник за мерење избирљивости при тражењу партнера (Apostolou et al., 2018), Упитник за мерење успешности у налажењу партнера (Apostolou et al., 2018), Упитник за процењивање тенденција праштања (McCullough, Root & Cohen, 2006) и Упитник за процењивање партнерске афективне везаности (Brenan, Clark & Shaver, 1995). Добијени резултати показују да недовољно труда у процесу налажења партнера није директно повезано са избегавањем, већ се та веза у овом случају остварује посредно преко стратегије избегавања праштања ($ab=-,043$, $[-,077, -,017]$). Када је у питању веза између труда и анксиозности, она је посредована димензијом освете ($ab=-,051$, $[-,080, -,026]$). Избегавање праштања показало се као статистички значајан медијатор и у односу између неуспешности проналажења партнера и избегавања ($ab=-,029$, $[-,052, -,010]$). Све добијене медијације су делимичне. Ово истраживање показује да успех у одржавању партнерске везе, избирљивост приликом тражења партнера и труд који се улаже да се веза започне и одржи у великој мери прате емоционални развој особе: њено виђење себе, виђење других и емоционалне капацитете који су током живота развили, као што је тенденција ка праштању. Налази овог истраживања били би много вреднији уколико би се истраживање вршило на оба партнера у вези и уколико би ситуација на коју се односи праштање држана под контролом, што је препорука за будућа истраживања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: афективна везаност; успешност партнерског односа; праштање; стратегије праштања.

УСПЕХ У ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

Успех у партнерским односима се огледа у способности јединке да привуче и задржи партнера (Buss et al., 2017). Одржавање партнерског односа је изазовно и многи људи имају потешкоћа у овом процесу (Miller, 2011; Osgood et al., 2005). У различитим друштвима развод је постао све чешћа појава, а статистика указује на то да се сваки други брак заврши разводом (Schoen & Standish, 2001; Raley & Bumpass, 2003; Cherlin, 2009). Најчешћи извори брачног незадовољства у истраживању спроведеном у САД-у (Bloom et al., 1995) јесу тешкоће у комуникацији, вредносни сукоби и досада, док су физичко злостављање, конзумација алкохола и злоупотреба дрога најчешћи разлог за прекид односа. У другом истраживању и мушкарци и жене наводе као најве-

ћи проблем у односу лошу комуникацију и недовољну пажњу супружника (Hawkins et al., 2012). Неверство као важан разлог за развод навело је нешто више од једне трећине испитаника. Разлози за неуспех могу бити другачији у зависности од тога да ли је у питању брак или веза. Преглед релевантне литературе указује на то да се истраживања више баве разлозима за развод, у односу на разлоге и потешкоће које се тичу партнерских веза. Потешкоће у одржавању партнерске везе вероватно ће довести до прекида везе, што значи да неће ни доћи до склапања брака, стога се уочава потреба за већим бројем истраживања која ће пружи увид у овај проблем. Када се говори о везама, особе које су „остављене“ доживљавају виши ниво стреса приликом раскида љубавне везе (Randelović & Goljović, 2020), лоше искуство у претходној вези може демотивисати особу за даљим трагањем и инвестирањем у нове односе (Apostolou, 2018). У истраживању у којем је учествовало 14.000 невенчаних Јапанаца узроста 18–34 године, 61% мушкараца и 49% било је актуелно без партнера (The Fourteenth Japanese National Fertility Survey, 2010). У истом истраживању, више од 80% самаца изјавило је да би волели да ступе у брак у неком тренутку, а један од најчешће наведених разлога зашто то нису учинили до сада је да не знају како да започну везу са супротним полом. Као последица у успостављању и одржању партнерске везе многе индивидуе проведу већину свог одраслог доба без партнера (Osgood et al., 2005), док се неки никада не венчају и не добију децу, иако изјављују да то желе (Miller, 2011). Студија која је пратила више од 1.000 појединаца током времена показала је да је велики број високообразованих самаца, успешних у својим каријерама (Osgood et al., 2005), иако су то особине које се високо вреднују код партнера (Buss, 2003). Више од половине самаца у овој студији изјавило је да жели да буде у вези, али да не остварују успех у томе.

Апостоу са сарадницима (Apostolou et al., 2018) посматра проблем успостављања и одржавања партнерских веза из еволутивне перспективе. Велика је разлика у окружењу које преовлађује у модерним, постиндустријским друштвима, у односу на динамику друштвених односа пре индустријализације (Apostolou, 2015). Антрополошки и историјски подаци указују на то да је током већине људске еволуције избор партнера био регулисан „споља“, односно најчешће су родитељи бирали дугорочне партнере за своју децу (Broude & Green 1983; Coontz, 2006; Apostolou, 2014, према: Apostolou, 2019). У савременом

постиндустријском контексту, у којем избор партнера више није регулисан споља, неке од тих варијација постале су нефункционалне, спречавајући неке појединце да успоставе и одрже дугорочне партнерске односе. Транзиција која је уследила након индустријске револуције у 18. веку изнедрила је постиндустријска друштва у којима избор партнера није регулисан или присиљен, већ се слободно спроводи. Снага селекције није имала довољно времена да се прилагоди адаптацији повезаној са одржавањем партнерског односа захтевима савременог контекста (Apostolou & Wang, 2020). Једна важна разлика између прединдустријских друштава и савремених постиндустријских друштава је та што је прединдустријским друштвима недостајало система социјалне подршке и заштите. Формирање породице није био само зарад рађања деце, већ је било неопходно за издржавање, заштиту и подршку у случају несреће. У савременим постиндустријским друштвима људи се издржавају радећи ван породице, могу се ослонити на социјалне структуре као што су бесплатни здравствени систем, накнаде за незапослене, купони за храну итд. (Apostolou & Wang, 2020). Све наведено указује на то да су наши преци имали више спољашњу, практичну мотивацију за ступање и одржавање односа, толерантнији на грешке попут невере или неодговарајуће структуре личности партнера, јер је „цена“ изласка из везе била већа.

Опроштај се дефинише као процес ослобађања непријатељства и незадовољства, представља скуп промена понашања где опада жеља за осветом и отуђеност од партнера због конфликта, а расте жеља за помирењем и добра воља према партнеру упркос повређености (McCullough, Worthington, Rachal, 1997). Спремност за опроштај један је од најважнијих фактора који доприноси обнављању и унапређењу нарушених односа (Hope, 1987; Worthington & Di Blasio, 1990; Sheldon, Gilchrist-Petty, Lessley, 2014). Они који опраштају, признају да им је друга страна „дужна“, али доносе свесну одлуку да опросте (Exline & Vaumeister, 2000). Они се одричу освете, често зарад побољшања и очувања свог психолошког благостања. Опраштање је у позитивној вези са самопоштовањем, надом и смањењем депресивности, анксиозности, беса, туге и жеље за осветом (Hebl & Enright, 1993; McCullough & Worthington, 1995). Такође, истраживања упућују на то да опраштајуће мисли доводе до смањења интензитета физиолошких реакција на стрес (Witvliet, Ludwig, Vander Lann, 2001).

У истраживањима партнерских односа има пуно простора за проучавање опраштања, јер је процес опраштања посебно важан за промоцију дуговечности односа (Fincham & Beach, 2002). Изазов је очувати однос са партнером упркос ситуацијама које имају потенцијал да поремете везу (Fincham, 2000), а такве ситуације ће се неминовно догодити пре или касније. Опраштање пружа начин за суочавање са овим изазовом јер доводи до поновног повезивања са партнером упркос конфликтима. Способност парова да управљају негативним искуствима и превазиђу их пресудна су за дугорочни успех везе (Gordon et al., 2000). Неки парови „опроштај“ описују као начин опоравка од негативности у односу (Emmers & Canari, 1996). Терапеути који раде са паровима описују опраштање као важан елемент у терапији нарушених партнерских односа (North, 1987), где комуникација опраштања може довести до опоравка и обнављања везе (Waldron & Kelley, 2005). Опраштање је позитивно повезано и са задовољством у браку (Fincham, 2000; Kachadourian, Fincham, Davila, 2004). Поред тога, блискост у односу, често показатељ квалитета партнерске везе, подстиче опраштање (McCullough, Pargament, Thoresen, 2000). Веза може и да ојача након конфликта који се превазишао праштањем. Фактори као што су релативна посвећеност, љубав, емпатија, религија, страх од губитка партнера и емоционална инвестираност (Kelley, 1998; Younger et al., 2004) утичу на то како појединци приступају опраштању.

Начин на који парови комуницирају праштање је важан. Постоји разлика између понашања праштања везана за конкретну конфликтну ситуацију и генералне диспозиције особе да опрашта (Kachadourian et al., 2004). У литератури се разликују нивои специфичности помоћу којих се опраштање може мерити (McCullough & Worthington, 1999). На најмање одређеном нивоу, опраштање би се могло проценити као став, вредност или веровање особе о сопственом опраштању. На специфичнијем нивоу опраштање би се могло оценити као општа тенденција опраштања у датој вези. На најконкретнијем нивоу, опраштање би се могло мерити као одговор на појединачну, изоловану ситуацију. Они који су склони опраштању, користе више невербалних и минимизирајућих стратегија за разлику од дискусија и условних стратегија. Парови у партнерским односима који имају вишу тенденцију да опраштају користе невербалне (грљење, љубљење) и експлицитне („опраштам ти“) стратегије (Sheldon, Gilchrist-Petty, Lessley, 2014). Код парова који су у браку

тежина конфликта је важнији фактор при одлучивању коју стратегију опростаја ће користити.

АФЕКТИВНА ВЕЗАНОСТ И УСПЕШНОСТ У ПАРТНЕРСКИМ ОДНОСИМА

Према теорији афективне везаности (Bowlbi, 1969), на основу искуства у раном детињству са примарним старатељима формирају се унутрашњи „радни модели“ који служе као „водичи“ за формирање нових веза (Ainsworth, 1969). Људи који имају позитиван модел себе сматрају вредним љубави и подршке (Bartholomew & Horowitz, 1991), док је негативан модел себе повезан са степеном у коме особа доживљава анксиозност због одбацивања или напуштања. Особа која има позитиван модел других жели блискост и има склоност да партнере опажа као доступне и поуздане. Стога је радни модел других повезан с тим у којој мери ће појединци тражити или избегавати блискост у везама. Они који имају позитиван модел других активно ће тражити интимност, подршку и блискост у везама (Kachadourian, Fincham, Davila, 2004).

Надовезујући се на истраживање Хазан и Схавер (1987) које су прошириле теорију афективне везаности на међуљудске односе, неколико студија је указало на то да је стил афективне везаности релативно трајна и стабилна карактеристика појединаца током живота (Bohlin, Hagehull, Rydell, 2000; Waters, Weinfield, Hamilton, 2000). Стили афективне везаности се могу концептуализовати као две димензије (Bartholomew & Horowitz, 1991). Прва димензија, избегавање, односи се на то у којој мери појединац покушава да задржи независност у понашању и емоционалну дистанцу од партнера. Друга димензија, анксиозност, односи се на степен до којег појединац брине да му партнер неће бити доступан онда када му је потребан. Утврђено је да су ове две димензије повезане на теоријски предвидљив начин са одабиром партнера и квалитетом односа (Mikulincer & Shaver, 2003; Feeney & Noller, 1996), као и психолошким благостањем, попут већег самопоштовања и ниже анксиозности код адолесцената (Cooper, Shaver, Collins, 1998; Lapsley & Edgerton, 2002) и код одраслих (Feeney & Noller, 1996; Levy & Davis, 1988). Једно истраживање на нашим просторима је показало да највећи допринос објашњењу дистреса након раскида има афективна везаност, односно висока анксиозност (Randelović i Goljović, 2020), што за последицу може имати демотивисаност за даљим трагањем и

инвестирањем у нове односе (Apostolou, 2018). Сигурно везани појединци успешно интегришу узнемирујућа искуства и имају бољу емоционалну регулацију у партнерским односима у односу на несигурно везане стилове (Cohn et al., 1992). Такође, сигурни стил је повезан са отвореном комуникацијом међу партнерима (Kobak & Hazan, 1991). Избегавајући образац афективне везаности има негативан утицај на успешност у партнерским односима, односно на започињање и одржавање везе (Apostolou et al., 2018). Апостола објашњава из еволутивне перспективе да у прединдустријском контексту, где се није обраћала пажња на блискост и интимност, појединци који су емоционално хладни и дистанцирани од својих партнера нису трпели пуно последица. Заправо, такав стил везаности би могао бити користан у контексту јаког такмичења између мушкараца, јер би им омогућио да боље монополизују жене (Apostolou et al., 2018). Овакав стил је могао користити и женама како би лакше „побегле“ од незадовољавајућег партнера (нпр. насиље). Са друге стране, у контексту слободног избора партнера, где су интима и блискост од примарне важности у вези, избегавање везаности као последицу има неуспех у партнерским везама. Стил афективне везаности, односно степен сигурности у односу, важан је фактор у управљању конфликтима (Simpson, Rholes, Phillips, 1996; Corcoran & Mallinckrodt, 2000; Pistole & Arricale, 2003) и емоционалној регулацији (Eisenberg & Fabes, 1992).

АФЕКТИВНА ВЕЗАНОСТ И ПРАШТАЊЕ

Када конфликтна ситуација представља окидач система афективне везаности особа реагује на начин специфичан за стил којем припада, систем истраживања је инхибиран и понашање је одређено афектом пре него промишљеном одлуком о начину реаговања на ситуацију (Pistole & Arricale, 2003). Сигурно везани појединци ће чешће користити стратегије усмерене на решење проблема од несигурних типова (Pistole, 1989) и спремнији су за компромис. Такође, сигурни стил афективне везаности је повезан са коришћењем конструктивних стратегија прилагођавања као одговор на партнерово деструктивно понашање (Scharfe & Bartholomew, 1995; Rusbult et al., 1991). Ове стратегије подразумевају толеранцију негативног афекта, препознавање и доживљавање бола, отворено комуницирање осећања, когнитивно реуоквиравање конфликтне ситуације и регулисање сопстве-

них емоција уз свест о ситуацији која се догодила (Lawler-Row et al., 2006).

На основу радних модела себе и других може се претпоставити да ли ће особа бити склона праштању или не (Kachadourian, Fincham, Davila, 2004). Особе које имају позитиван модел других склоније су опраштању, што се објашњава тиме да су блажи у оцени понашања партнера и теже одржавању блискости, интимности и негујуће приступају односу. Позитиван модел других подразумева и веровање у поузданост и доступност партнера, па се зато конфликтна ситуација може перципирати лакшом и посматрати из повољнијег угла по партнера и однос. Супротно наведеном, особе које имају негативан радни модел других могу непожељно понашање партнера сматрати доказом за постојеће веровање о партнеровој недоступности и непоузданости, што резултује мањом спремношћу за опроштај (Kachadourian, Fincham, Davila, 2004). Када су у питању радни модели себе, ситуација је мање јасна. Са једне стране, особа са негативним моделом (нпр. висока анксиозност) може бити склонија опраштању због свог страха од напуштања (Kachadourian, Fincham, Davila, 2004), јер опраштање значи одржавање односа. Међутим, особе који имају високу анксиозност због напуштања склоне су интензивном бесу, недостају им ефикасне стратегије контроле беса и склони су да претерано размишљају о својим негативним осећањима (Mikulincer, 1998; Rhoades, Simpson, Orina, 1999), што све може послужити као препрека процесу опраштања (Kachadourian, Fincham, Davila, 2004).

Апостоу са сарадницима се у новије време највише бави проблемом ступања и одавања партнерске везе и даје објашњења из угла еволутивне психологије (Apostolou et al., 2018; Apostolou, Papadopoulou, Georgiadou, 2019; Apostolou, Shialos, Georgiadou, 2019; Apostolou et al., 2019; Apostolou & Wang, 2019; Apostolou et al., 2019; Apostolou & Wang, 2020). У прединдустријском друштву појединац је имао мању одговорност приликом бирања партнера, јер је и социјално окружење – родитељи, шира породица – активно учествовало у овом процесу (Apostolou & Wang, 2020). У данашње време особа је сама одговорна за своје изборе и понашање у партнерској вези и чини се да до изражаја долазе психолошке карактеристике, које утичу на успешност одржања односа. Стога, идеја овог рада је испитати да ли афективна везаност има удела када је у питању успех у ступању

и одржавању партнерске везе и да ли је та веза директна или посредована капацитетом за праштање.

УЗОРАК

Узорак коришћен у истраживању је пригодан и сачињавају га 387 испитаника, од чега је 82,7% испитаника женског пола. Распон старости је од 18 до 40 година ($AS=23,90$; $SD=4,22$). Сви испитаници су изјавили да су до сада имали најмање једно искуство раскида љубавне везе ($Mod=3$).

ИНСТРУМЕНТИ

Упитник за мерење уложеног напора у налажење партнера (Mating effort instrument, Apostolou et al., 2018). Инструмент се састоји из 5 ставки и мери колико је особа успешна у погледу започињања и одржавања интимних односа. Одговори се дају на петостепеној скали Ликертовог типа (1 – не слажем се, 5 – у потпуности се слажем). Рачуна се просечна вредност одговора, где виши резултати указују већи напор у погледу започињања и одржавања интимних односа.

Упитник за мерење избирљивости при тражењу партнера (Choosiness instrument, Apostolou et al., 2018). Инструмент се састоји од три ставке које мере колико је особа избирљива приликом тражења партнера. Одговори се дају на петостепеној скали Ликертовог типа (1 – не слажем се, 5 – у потпуности се слажем). Виша просечна вредност резултата указује на већи напор у погледу започињања и одржавања интимних односа.

Упитник за мерење успешности у налажењу партнера (Mateing performance instrument, Apostolou et al., 2018). Инструмент се састоји из 5 ставки. Ниске оцене у перформансама указују на већу вероватноћу да се буде самац, односно смањену вероватноћу да се буде у браку или у вези. Поред тога, ниски резултати су повезани и са мање стабилним бившим везама (Apostolou et al., 2018). Одговори се дају на петостепеној скали Ликертовог типа (1 – не слажем се, 5 – у потпуности се слажем).

Упитник за процењивање тенденција праштања (Transgression-Related Interpersonal Motivations Inventory TRIM, McCullough, Root, & Cohen, 2006). Упитник се састоји из 11 ставки и мери генералну „тенденцију опраштања“ у партнерским односима. Састоји од три субскеале: избегавање, освета и

опроштај. Пример ставки „Упркос ономе што је он учинио, желим да поново имамо позитиван однос“, „Уколико му/јој опростим, натерам га/је да ми плати за учињено“. Одговори се дају на петостепеној скали Ликертовог типа (1 – уопште ме не описује, 5 – у потпуности ме описује). Рачуна се просечан скор и виши резултати указују на већу тенденцију праштања.

Упитник за процењивање стратегија праштања (Forgiveness-granting strategies, Waldron & Kelley, 2005). Упитник се састоји из 13 тврдњи које се односе на то како особа показује другој особи да је опростила (условно, минимизирање, дискусија, невербално и експлицитно). Испитаници оцењују у којој мери су користили одређено понашање да покажу опраштање (нпр. „Рекао сам да то није велика ствар“, „Загрлио сам је/га“). Одговори се дају на осмостепеној скали Ликертовог типа (0 – уопште ме не описује, 7 – у потпуности ме описује). Укључена је једна глобална ставка која мери експлицитно давање опроштаја („Рекао сам да сам опростио“). Лингвисти сугеришу да експлицитне декларације овог типа врше различиту функцију при опраштању (Scobie & Scobie, 1998).

Упитник за процењивање партнерске афективне везаности (PAVa; Brennan, Clark & Shaver, 1995).

ПОСТУПАК ПРИКУПЉАЊА ПОДАТАКА

Подаци су прикупљани путем упитника који је задаван онлајн. Испитаници су претходно потврдили да су упознати са својим правима и правилима тестирања, а потом прешли на део са питањима. Такође, остављена им је могућност да одустану у било ком тренутку, тако што би се одговори сачували тек када испитаници унесу све потребне податке и пошаљу их у базу, а у случају одустајања нису бележени никакви трагови о учешћу испитаника.

РЕЗУЛТАТИ

У Табели 1. приказани су дескриптивно-статистички показатељи варијабли коришћених у истраживању и поузданост скала, док су у Табели 2. приказане интеркорелације.

ВАРИЈАБЛЕ	M(SD)	Sk	Ku	α
1. ИЗБЕГАВАЊЕ	2,46(1,13)	,75	-,01	,84
2. АНКСИОЗНОСТ	3,18(1,32)	,39	-,49	,84
3. ТРУД НАЛАЖЕЊА	3,86(.83)	-,67	,16	,74
4. ИЗБИРЉИВОСТ	3,94(.78)	-,58	-,09	,54
5. УСПЕХ У НАЛАЖЕЊУ	2,97(.59)	,1	-,39	,23
6. ИЗБЕГАВАЊЕ ПРАШТАЊА	2,66(.96)	,41	-,41	,75
7. БЛАГОНАКЛОНОСТ	3,23(.89)	-,24	-,35	,77
8. ОСВЕТА	1,88(.77)	1,14	1,2	,79
9. НЕВЕРБАЛНЕ СТРАТЕГИЈЕ ПРАШТАЊА	4,07(1,81)	-,41	-,36	,89
10. СТРАТЕГИЈА УСЛОВЉАВАЊА	4,31(1,86)	-,52	-,39	,75
11. СТРАТЕГИЈА УМАЊИВАЊА	2,61(1,83)	,33	-,72	,77
12. СТРАТЕГИЈА ИЗРИЧИТОСТ	4,26(2,32)	-,54	-,89	-

ТАБЕЛА 1: ДЕСКРИПТИВНО-СТАТИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ ВАРИЈАБЛИ КОРИШЋЕНИХ У ИСТРАЖИВАЊУ И ПОУЗДАНОСТ СКАЛА

Прихватљива поузданост добијена је на готово свим димензијама осим успех у налажењу, која је испод границе прихватљивости, док је поузданост на мери избирљивост такође врло ниска. Сви остали коефицијенти су изнад границе прихватљивости и указују на адекватну поузданост мерних инструмената. Мере закривљености и издужености указују на то да нема претераног одступања од нормалне расподеле на свим коришћеним варијаблама, због чега су у раду коришћене параметријске технике.

ВАРИЈАБЛЕ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Избегавање	-											
2. Анксиозност	,191**	-										

ТАБЕЛА 2: ДЕСКРИПТИВНО-СТАТИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ ВАРИЈАБЛИ КОРИШЋЕНИХ У ИСТРАЖИВАЊУ

3. Труд налажења	-,474**	,111*	-										
4. Избирљивост	,159**	-,066	-,115*	-									
5. Успех у налажењу	-,442**	-,130*	,400**	-,256**	-								
6. Избегавање праштања	,360**	,062	-,314**	,141**	-,286**	-							
7. Благонаклоност	-,157**	,189**	,187**	-,15**	,179**	-,576**	-						
8. Освета	,283**	,308**	-,20**	,012	-,154**	,362**	-,187**	-					
9. Невербалне стратегије праштања	-,209**	,087	,212**	-,026	,196**	-,300**	,430**	-,175**	-				
10. Стратегија условљавања	-,006	,146**	,071	,023	,096	,001	,162**	,069	,235**	-			
11. Стратегија умањивања	-,082	,110*	,162**	-,165**	,172**	-,361**	,444**	-,191**	,424**	,043	-		
12. Стратегија изричитост	-,229**	-,040	,150**	-,108*	,194**	-,362**	,323**	-,272**	,353**	,202**	,349**	-	

ТАБЕЛА 2: ДЕСКРИПТИВНО-СТАТИСТИЧКИ ПОКАЗАТЕЉИ ВАРИЈАБЛИ КОРИШЋЕНИХ У ИСТРАЖИВАЊУ

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

Димензије афективне везаности остварују статистички значајну корелацију са критеријумским варијаблама: труд налажења, избирљивост и успех у налажењу партнера. Једина корелација која је изостала јесте она између димензије анксиозност и избирљивости.

Да бисмо одређене варијабле укључили у анализу медијације, Барон и Кени (Baron & Kenny, 1986) наводе три предуслова:

1. Сваки предиктор треба значајно да предвиђа критеријумску варијаблу. У нашем истраживању обе предикторске варијабле предвиђају значајно готово све критеријумске.

ПРЕДИКТОР	R ²	β	ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА
Труд НАЛАЖЕЊА			
ИЗБЕГАВАЊЕ	,23**	-,48	Испуњено
АНКСИОЗНОСТ	,01*	,11	Испуњено
ИЗБИРЉИВОСТ НАЛАЖЕЊА			
ИЗБЕГАВАЊЕ	,03*	,16	Испуњено
АНКСИОЗНОСТ	,00	,07	Није испуњено
УСПЕШНОСТ НАЛАЖЕЊА			
ИЗБЕГАВАЊЕ	,20**	-,45	Испуњено
АНКСИОЗНОСТ	,02*	-,13	Није испуњено

ТАБЕЛА 3: РЕЗУЛТАТИ РЕГРЕСИОНЕ АНАЛИЗЕ КАДА СУ ПРЕДИКТОРИ ПОЈЕДИНАЧНО ДИМЕНЗИЈЕ АФЕКТИВНЕ ВЕЗАНОСТИ

Као што се из Табеле 3. може закључити, два регресиона модела нису испунила очекивања када је у питању предикција избирљивост и успешност приликом налажења партнера на основу анксиозности, односно негативног радног модела себе. Високо избегавање указује на добру предиктивну моћ када је у питању мање улагање труда у налажење партнера, али и када је у питању успешност налажења. Релативно мали удео објашњене варијансе, али и даље статистички значајан, забележен је и на димензији избирљивост налажења.

2. Медијатор варијабла треба значајно да предвиђа критеријум варијаблу, након што се предиктор варијабла држи под контролом.

У предикцији **труда** приликом налажења партнера издвојила се варијабла стратегије праштања избегавањем ($\Delta R^2=,037$; $\beta=-,137$; $p=,027$), када је контролисан допринос избегавања, док када је контролисан допринос анксиозности ($\Delta R^2=,037$) издвојиле су се стратегије праштања избегавањем ($\beta=-,295$; $p=,000$), осветом ($\beta=-,154$; $p=,006$) и коришћењем невербалних знакова ($\beta=,115$; $p=,049$).

У предикцији избирљивости приликом налажења партнера издвојила се варијабла стратегије праштања умањивањем ($\Delta R^2=,043$; $\beta=-,146$; $p=,017$), када је контролисан допринос избегавања, док допринос анксиозности није контролисан имајући у

виду да она не остварује статистички значајну корелацију са овом димензијом.

У предикцији **успешности** приликом налажења партнера издвојила се варијабла стратегије праштања избегавањем ($\Delta R^2 = ,049$; $\beta = -,125$; $p = ,048$), када је контролисан допринос избегавања, док допринос анксиозности није испитиван јер није испуњен предуслов за то.

3. Предиктор варијабле треба значајно да предвиђају медијаторске варијабле

R ²	ПРЕДИКТОР – ИЗБЕГАВАЊЕ	β	R ²	ПРЕДИКТОР – АНКСИОЗНОСТ	β
,13**	ПРАШТАЊЕ ИЗБЕГАВАЊЕМ	,36	,00	Праштање избегавањем	,06
,00	ПРАШТАЊЕ УМАЊИВАЊЕМ	-,09	,10**	Праштање осветом	,31
			,01	Невербално	,09
			,01*	Умањивање	,11

ТАБЕЛА 4: РЕЗУЛТАТИ РЕГРЕСИОНЕ АНАЛИЗЕ КАДА СУ ПРЕДИКТОРИ СТРАТЕГИЈЕ ПРАШТАЊА, А КРИТЕРИЈУМИ ДИМЕНЗИЈЕ АФЕКТИВНЕ ВЕЗАНОСТИ

Након што смо издвојили варијабле које ћемо укључити у модел вишеструке медијације, применили смо статистички поступак вишеструке медијације. Анализа вишеструке медијације омогућава истовремено испитивање сваког појединачног, индиректног медијаторског ефекта у моделу, као и директног ефекта предиктора, односно независне варијабле на зависну.

	<i>ab</i>	<i>DG-GG</i>	
ПРАШТАЊЕ ИЗБЕГАВАЊЕМ	-,043	-,077	-,017
ДИРЕКТАН ЕФЕКАТ	-,306***		
ТОТАЛНИ ЕФЕКАТ	-,350***		

ТАБЕЛА 5: ПОВЕЗАНОСТ ИЗМЕЂУ ДИМЕНЗИЈЕ ИЗБЕГАВАЊЕ И ТРУДА ПРИЛИКОМ ПРОНАЛАСКА ПАРТНЕРА, КАДА ЈЕ МЕДИЈАТОР ТРУД УЛОЖЕН У НАЛАЖЕЊЕ ПАРТНЕРА

На основу добијених резултата видимо да недовољно труда у процесу налажења партнера није директно повезано са избегавањем, односно негативним радним моделом других, већ се та веза у овом случају остварује посредно преко стратегије избега-

вања праштања. У питању је делимична медијација, а добијени ефекат је мали.

	<i>ab</i>	<i>DG-GG</i>	
ПРАШТАЊЕ ОСВЕТОМ	-,051	-,080	-,026
ДИРЕКТАН ЕФЕКАТ	-,121***		
ТОТАЛНИ ЕФЕКАТ	-,070*		

ТАБЕЛА 6: ПОВЕЗАНОСТ ИЗМЕЂУ ДИМЕНЗИЈЕ АНКСИОЗНОСТ И ТРУДА ПРИЛИКОМ ПРОНАЛАСКА ПАРТНЕРА, КАДА ЈЕ МЕДИЈАТОР ТРУД УЛОЖЕН У НАЛАЖЕЊЕ ПАРТНЕРА

На основу добијених резултата видимо да недовољно труда у процесу налажења партнера није директно повезано са анксиозношћу, односно негативним радним моделом себе, већ се та веза у овом случају остварује посредно преко стратегије праштања осветом. У питању је делимична медијација, а добијени ефекат је мали.

	<i>ab</i>	<i>DG-GG</i>	
ПРАШТАЊЕ ИЗБЕГАВАЊЕМ	-,029	-,052	-,010
ДИРЕКТАН ЕФЕКАТ	-,202***		
ТОТАЛНИ ЕФЕКАТ	-,231***		

ТАБЕЛА 7: ПОВЕЗАНОСТ ИЗМЕЂУ ДИМЕНЗИЈЕ ИЗБЕГАВАЊЕ И УСПЕШНОСТИ ПРИЛИКОМ ПРОНАЛАСКА ПАРТНЕРА, КАДА ЈЕ МЕДИЈАТОР ТРУД УЛОЖЕН У НАЛАЖЕЊЕ ПАРТНЕРА

ДИСКУСИЈА У фокусу овог рада било је испитивање повезаности између афективне везаности и успеха у одржавању партнерске везе и, уколико се повезаност потврди, да ли је та веза директна или посредована капацитетом за праштање.

Прво је испитано постојање повезаности између димензија афективне везаности и успеха у одржавању партнерске везе. Резултати су нам показали да особе које имају негативни радни модел других, односно које постижу више скорове на димензији избегавање, улажу мање труда у проналажење партнера и имају мање успеха када је одржавање партнерске везе у питању. Такође, овде постоји и релативно ниска али значајна пове-

заност са избирљивошћу приликом трагања за одговарајућим партнером. Апостоулу у свом истраживању налази да избегавајуће везани појединци имају мало успешности у партнерским односима, тј. у започињању и одржавању везе (Apostolou et al., 2018). Разлог томе може бити то што постоји избирљивост у избору партнера, а негативна корелација средњег интензитета са улагањем труда у проналазак партнера додатно указује и на потенцијални недостатак заинтересованости да се потенцијални партнер пронађе и задржи.

Када је у питању димензија анксиозности, она подразумева негативан радни модел себе и односи се на степен до којег појединац брине да му партнер неће бити доступан онда када му је потребан, као и на веровање да он неће моћи да испуни очекивања која ће партнер од њега имати. Резултати показују да постоји ниска позитивна корелација са трудом који улажу у проналажење партнера и анксиозности. У овом случају, то може бити зато јер је висока анксиозност обично повезана са опсесивном потребом за постојањем и тражењем партнера (Simpson, 1990). И ова димензија такође је негативно повезана са успехом у налажену партнера, с тим што је овде коефицијент повезаности значајно нижи тј. ради се о повезаности ниског интензитета. Дакле, за разлику од оних који имају ниско избегавање, који имају мало успеха у налажењу партнера уз мало труда и високу избирљивост, овде имамо ситуацију да је висока анксиозност повезана са вишим трудом за проналазак партнера, а неуспех у налажењу је и даље присутан.

Имајући у виду резултате истраживања која говоре да је способност парова да управљају негативним искуствима и превазиђу их пресудна су за дугорочни успех везе (Gordon et al., 2000), већ смо поменули и да верујемо да је спремност за опроштај један од најважнијих фактора који доприноси обнављању и унапређењу нарушених односа (Hope, 1987; North, 1987; Worthington & Di Blasio, 1990; Sheldon, Gilchrist-Petty, Lessley, 2014). Зато је у овом истраживању испитивано да ли је претходна веза, која потврђује да постоји повезаност између афективне везаности и успеха у ступању у партнерски однос и одржавање истог посредована капацитетом за праштање.

Наиме, добијени резултати говоре да је негативни радни модел себе негативно повезан са успехом у започињању и одржавању партнерске везе, сем када је у питању труд уложен у проналазак партнера и димензија анксиозности. У наставку смо

испитали каква је улога капацитета за праштање и стратегија праштања.

На основу добијених резултата анализе вишеструке медијације добили смо да недовољно труда у процесу налажења партнера није директно повезано са избегавањем, односно негативним радним моделом других, већ се та веза у овом случају остварује посредно преко стратегије избегавања праштања. Избегавање у овом случају првенствено је повезано са тиме да особа има тенденцију да избегава праштање. Углавном се односи на понашања, као што су игнорисање партнера, одржавање социјалне дистанце, недостатак поверења, прекид односа и повлачење. Непостојање отворене комуникације јесте специфично за несигурно везане појединце (Kobak & Hazan, 1991), а поред тога овде је присутно и одбацивање било какве интеракције, због чега је разумљив резултат према коме ће особе са високим избегавањем сматрати да је улагање времена у започињање везе губљење времена, неће улагати довољно енергије и биће затворени за партнере који би желели да започну партнерску везу са њима.

Када је у питању анксиозност и труд уложен у везу, ова повезаност посредована је другачијим механизмом. На основу добијених резултата видимо да недовољно труда у процесу налажења партнера није директно позитивно повезано са анксиозношћу, односно негативним радним моделом себе, већ се та веза у овом случају остварује посредно преко тенденције праштања осветом. Овај медијатор остварује негативан медијаторски ефекат, што значи да високу анксиозност прати и тенденција праштања осветом, а што остварује негативан ефекат на труд уложен у започињање везе. Дакле, висока анксиозност повезана је са склоношћу ка освети приликом праштања, а због чега особа може показати неуспех када је у питању труд приликом проналажена партнера.

На крају, видимо да неуспешност у процесу налажења партнера није директно повезана са избегавањем, односно негативним радним моделом других, већ се та веза у овом случају остварује посредно преко стратегије избегавања праштања. Игнорисање партнера, одржавање социјалне дистанце, недостатак поверења, прекид односа и повлачење пред проблемима могу бити разлози у понашању једне особе, повезани са негативним радним моделом себе, због чега овакво понашање пра-

ти неуспешност у проналаску партнера, тј. због чега особе процењују да им тешко иде у партнерским везама, да их тешко започињу и тешко одржавају.

ЗАКЉУЧАК

Налази овог истраживања били би много вреднији уколико би се истраживање вршило на оба партнера у вези и уколико би се ситуација на коју се односи праштање узела у обзир. Наравно, такво истраживање захтева и више простора и другачији методолошки приступ, због чега би ово иницијално испитивање будућим истраживачима могло бити од користи. Две важне скале у истраживању показале су поузданост која није прихватљива због чега су резултати доведени у питање и зато је важно да се репликацијом или сродним истраживањима недоумица око вредности добијених резултата разјасни, а до тада резултати тумаче са опрезом.

Практично, ово истраживање има јасне импликације када је у питању смер искористивости добијених резултата. Јасно је да је за успех у одржавању једне везе добро испитати да ли постоји капацитет за праштање и тенденција да се партнеру опрости. Теоријски, ово истраживање поткрепљује досадашње налазе о томе како негативна понашања особе могу да буду разлог због чега нема успеха у партнерским везама код несигурно везаних или су проблеми у везама чешћи па се везе мање и слабије одржавају. У сваком случају, показано је да успех у одржавању партнерске везе, избирљивост приликом тражења партнера и труд који се улаже да се веза започне и одржи у великој мери прате емоционални развој особе: њено виђење себе, виђење других и емоционалне капацитете који су током живота развили (као што је тенденција ка праштању).

ЛИТЕРАТУРА

Afifi, W., Falato, W., Weiner, J. (2001). Identity concerns following a severe relational transgression: The role of discovery method for relational outcomes of infidelity. *Journal of Social and Personal Relationships*, 18, 291–308.

Ainsworth M. D. S., Blehar M. C., Waters E., Wall S. (1978). *Patterns of attachment: Assessed in the strange situation and at home*. Hillsdale, NY: Erlbaum

Apostolou, M. & Wang, Y. (2019). The association between mating performance, marital status, and the length of singlehood: Evidence from Greece and China. *Evolutionary Psychology*, 17 (4).

- Apostolou, M. & Wang, Y. (2020). The Challenges of Keeping an Intimate Relationship: An Evolutionary Examination. *Evolutionary Psychology*, 18 (3), 1474704920953526.
- Apostolou, M., Papadopoulou, I., Georgiadou, P. (2019). Are people single by choice? Involuntary singlehood in an evolutionary perspective. *Evolutionary Psychological Science*, 5 (1), 98–103.
- Apostolou, M., Papadopoulou, I., Christofi, M., Vrontis, D. (2019). Mating Performance: Assessing Flirting Skills, Mate Signal-Detection Ability, and Shyness Effects. *Evolutionary Psychology*, 17 (3).
- Apostolou, M., Paphiti, C., Neza, E., Damianou, M., Georgiadou, P. (2019). Mating performance: exploring emotional intelligence, the dark triad, jealousy and attachment effects. *Journal of Relationships Research*, 10.
- Apostolou, M., Shialos, M., Georgiadou, P. (2019). The emotional cost of poor mating performance. *Personality and Individual Differences*, 138, 188–192.
- Apostolou, M., Shialos, M., Kyrou, E., Demetriou, A., Papamichael, A. (2018). The challenge of starting and keeping a relationship: Prevalence rates and predictors of poor mating performance. *Personality and Individual Differences*, 122, 19–28.
- Baron, R. M. & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51 (6), 11–73.
- Bartholomew, K. & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61, 226–244.
- Bloom, B. L., Niles, R. L., Tatcher, A. M. (1985). Sources of marital dissatisfaction among newly separated persons. *Journal of Family Issues*, 6, 359–373.
- Bohlin, G., Hagehull, B., Rydell, A. M. (2000). Attachment and social functioning: A longitudinal study from infancy to middle childhood. *Social Development*, 9, 24–39.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment*. New York: Basic Books.
- Buss, D. M., Goetz, C., Duntley, J. D., Asao, K., Conroy-Beam, D. (2017). The mate switching hypothesis. *Personality and Individual Differences*, 104, 143–149.
- Cherlin, A. (2009). *Marriage, divorce, remarriage*. Cambridge: Harvard University Press.
- Cohn, D. A., Silver, D. H., Cowan, C. P., Cowan, P. A., Pearson, J. (1992). Working models of childhood attachment and couple relationships. *Journal of Family Issues*, 13 (4), 432–449.

- Cooper, M. L., Shaver, P. R., Collins, N. L. (1998). Attachment styles, emotion regulation, and adjustment in adolescence. *Journal of personality and social psychology*, 74 (5), 13–80.
- Corcoran, K. O. C. & Mallinckrodt, B. (2000). Adult attachment, self-efficacy, perspective taking, and conflict resolution. *Journal of Counseling & Development*, 78 (4), 473–483.
- Eisenberg, N. & Fabes, R. A. (1992). Emotion, regulation, and the development of social competence. In: M. S. Clark (Ed.), *Emotion and social behavior* (119–150). Sage Publications, Inc.
- Emmers, T. M. & Canary, D. J. (1996). The effect of uncertainty reducing strategies on young couples' relational repair and intimacy. *Communication Quarterly*, 44 (2), 166–182.
- Exline, J. J. & Baumeister, R. F. (2000). Expressing forgiveness and repentance: Benefits and barriers. In: M. E. McCullough, K. I. Pargament, C. E. Thoresen (Eds.), *Forgiveness: Theory, research, and practice* (133–155). New York: Guilford Press.
- Feeney, J. A., Noller, P., Roberts, N. (1996). Emotion, attachment, and satisfaction in close relationships. In: P. Andersen & L. Guerrero (Eds.) *Handbook of communication and emotion* (473–505). Cambridge: Academic Press.
- Fincham, F. D. (2000). The kiss of the porcupines: From attributing responsibility to forgiving. *Personal relationships*, 7 (1), 1–23.
- Fincham, F. D. & Beach, S. R. (2002). Forgiveness in marriage: Implications for psychological aggression and constructive communication. *Personal Relationships*, 9 (3), 239–251.
- Gordon, K. C. & Baucom, D. H. (2003). Forgiveness and marriage: Preliminary support for a measure based on a model of recovery from a marital betrayal. *The American Journal of Family Therapy*, 31, 179–199.
- Gordon, K. C., Baucom, D. H., Snyder, D. K. (2000). The use of forgiveness in marital therapy. In: M. E. McCullough, K. I. Pargament, C. E. Thoresen (Eds.), *Forgiveness: Theory, research, and practice* (203–227). New York: Guilford Press.
- Hawkins, A. J., Stanley, S. M., Blanchard, V. L., Albright, M. (2012). Exploring programmatic moderators of the effectiveness of marriage and relationship education programs: A meta-analytic study. *Behavior therapy*, 43 (1), 77–87.
- Hawkins, A. J., Willoughby, B. J., Doherty, W. J. (2012). Reasons for divorce and openness to marital reconciliation. *Journal of Divorce & Remarriage*, 53, 453–463.
- Hazan, C. & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52 (3), 511.

- Hebl, J. & Enright, R. D. (1993). Forgiveness as a psychotherapeutic goal with elderly females. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 30 (4), 658.
- Hope, D. (1987). The healing paradox of forgiveness. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 24 (2), 240.
- Kachadourian, L. K., Fincham, F., Davila, J. (2004). The tendency to forgive in dating and married couples: The role of attachment and relationship satisfaction. *Personal relationships*, 11 (3), 373–393.
- Kelley, D. (1998). The communication of forgiveness. *Communication Studies*, 49 (3), 255–271.
- Kobak, R. R. & Hazan, C. (1991). Attachment in marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and social Psychology*, 60 (6), 861.
- Lapsley, D. K. & Edgerton, J. (2002). Separation-individuation, adult attachment style, and college adjustment. *Journal of Counseling & Development*, 80 (4), 484–492.
- Lawler-Row, K. A., Younger, J. W., Piferi, R. L., Jones, W. H. (2006). The role of adult attachment style in forgiveness following an interpersonal offense. *Journal of Counseling & Development*, 84 (4), 493–502.
- Levy, M. B. & Davis, K. E. (1988). Lovestyles and attachment styles compared: Their relations to each other and to various relationship characteristics. *Journal of social and Personal Relationships*, 5 (4), 439–471.
- McCullough, M. E. & Worthington Jr, E. L. (1995). Promoting forgiveness: A comparison of two brief psychoeducational group interventions with a waiting-list control. *Counseling and Values*, 40 (1), 55–68.
- McCullough, M. E. & Worthington, Jr, E. L. (1999). Religion and the forgiving personality. *Journal of personality*, 67 (6), 1141–1164.
- McCullough, M. E., Pargament, K. I., Thoresen, C. E. (Eds.). (2000). *Forgiveness: Theory, research, and practice*. New York: Guilford Press.
- Mikulincer, M. (1998). Attachment working models and the sense of trust: An exploration of interaction goals and affect regulation. *Journal of personality and social psychology*, 74 (5), 1209.
- Mikulincer, M. & Shaver, P. R. (2003). The Attachment Behavioral System in Adulthood: Activation, Psychodynamics, and Interpersonal Processes. In: M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology* (53–152). New York: Elsevier Academic Press.
- Miller, R. (2011). *Intimate relationships* (6th ed.). New York: McGraw-Hill.
- North, J. (1987). Wrongdoing and forgiveness. *Philosophy*, 62 (242), 499–508.
- Osgood, D. W., Ruth, G., Eccles, J. S., Jacobs, K. E., Barber, B. L. (2005). Six paths to adulthood: Fast starters, parents without careers, educated partners, educated singles, working singles, and slow starters. In: R. A. Setters-

- en, Jr., F. F. Furstenberf, Jr., R. G. Rumbaut (Eds.), *On the frontier of adulthood: Theory, research, and public policy* (320–355). Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Pistole, M. C. (1989). Attachment in adult romantic relationships: Style of conflict resolution and relationship satisfaction. *Journal of Social and Personal Relationships*, 6 (4), 505–510.
- Pistole, M. C. & Arricale, F. (2003). Understanding attachment: Beliefs about conflict. *Journal of Counseling & Development*, 81 (3), 318–328.
- Raley, R. K. & Bumpass, L. (2003). The topography of the divorce plateau: Levels and trends in union stability in the United States after 1980. *Demographic Research*, 8, 245–260.
- Randelović, K. & Goljović, N. (2020). Breakup grief: The difference between initiator and non-initiator depending on coping strategies and attachment. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Prištini*, 50 (3), 47–68.
- Rholes, W. S., Simpson, J. A., Oriña, M. M. (1999). Attachment and anger in an anxiety-provoking situation. *Journal of personality and Social Psychology*, 76 (6), 940.
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F., Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and social Psychology*, 60 (1), 53.
- Scharfe, E. & Bartholomew, K. (1995). Accommodation and attachment representations in young couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12 (3), 389–401.
- Schoen, R. & Standish, N. (2001). The retrenchment of marriage: Results from marital status life tables for the United States, 1995. *Population and development review*, 27 (3), 553–563.
- Scobie, E. D. & Scobie, G. E. W. (1998). Damaging events: The perceived need for forgiveness. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 28 (4), 373–402.
- Sheldon, P., Gilchrist-Petty, E., Lessley, J. A. (2014). You did what? The relationship between forgiveness tendency, communication of forgiveness, and relationship satisfaction in married and dating couples. *Communication Reports*, 27 (2), 78–90.
- Simpson, J. A. (1990). Influence of attachment styles on romantic relationships. *Journal of personality and social psychology*, 59 (5), 971.
- Simpson, J. A., Rholes, W. S., Phillips, D. (1996). Conflict in close relationships: An attachment perspective. *Journal of personality and social psychology*, 71 (5), 899.
- The fourteenth Japanese national fertility survey in 2010. (2010). Attitudes toward marriage and family among Japanese singles highlights of the survey results on singles. http://www.ipss.go.jp/site-ad/index_english/Survey-e.asp

- Waldron, V. R. & Kelley, D. L. (2005). Forgiving communication as a response to relational transgressions. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (6), 723–742.
- Waters, E., Hamilton, C. E., Weinfield, N. S. (2000). The stability of attachment security from infancy to adolescence and early adulthood: General introduction. *Child development*, 71 (3), 678–683.
- Witvliet, C. V. O., Ludwig, T. E., Laan, K. L. V. (2001). Granting forgiveness or harboring grudges: Implications for emotion, physiology, and health. *Psychological science*, 12 (2), 117–123.
- Worthington, E. L. & DiBlasio, F. (1990). Promoting mutual forgiveness within the fractured relationship. *Psychotherapy: Theory, research, practice, training*, 27 (2), 219.
- Younger, J. W., Piferi, R. L., Jobe, R. L., Lawler, K. A. (2004). Dimensions of forgiveness: The views of laypersons. *Journal of social and Personal Relationships*, 21 (6), 837–855.

KRISTINA Ž. RANĐELOVIĆ

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

NIKOLA R. GOLJOVIĆ

UNIVERSITY OF NIŠ
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF PSYCHOLOGY

NATAŠA R. MLADENović

UNIVERSITY OF PRIŠTINA IN KOSOVSKA MITROVICA
TEACHERS' TRAINING FACULTY PRIZREN - LEPOSAVIĆ

SUMMARY

ATTACHMENT STYLE AND PARTNERSHIP SUCCESS:
THE MEDIATING ROLE OF FORGIVENESS

A successful partnership implies one's ability to attract and retain a partner. Readiness to forgive contributes to the renewal and improvement of broken relationships, while an attachment style plays an important role in the formation of internal 'working models' that serve as 'guidelines' for the formation of new relationships. The goal of this study was to investigate whether there is a connection between attachment and success in maintaining a partnership, and if so, whether that relationship is direct or mediated by the capacity to forgive. Based on the results obtained with the Mediation Analysis with Multiple Mediators, we found that insuffi-

cient effort in the process of finding a partner is not directly associated with Avoidance, i.e., the negative working model of others; this connection is created indirectly through the strategy to avoid forgiveness. The sample used in this study is representative and included 387 participants, 82,7% of which were female participants between 18 and 40 years of age ($AS = 23,90$; $SD = 4,22$). The instruments used were the Mating Effort Scale (Apostolou et al., 2018), Partner Selectivity Scale (Apostolou et al., 2018), the Scale for Success in Finding a Partner (Apostolou et al., 2018), the Tendency to Forgive Scale (McCullough, Root, & Cohen, 2006), Affective Partner Attachment Scale (Brennan, Clark & Shaver, 1995). The results obtained indicate that insufficient effort in the process of finding a partner is not directly associated with Avoidance; this connection is created indirectly through the strategy to avoid forgiveness ($ab = -.043$, $[-.077, -.017]$). As for the connection between Effort and Anxiety, it is mediated by the Revenge dimension ($ab = -.051$, $[-.080, -.026]$). Forgiveness avoidance has been shown to be a statistically significant mediator in the relationship between Failure to Find a Partner and Avoidance ($ab = -.029$, $[-.052, -.010]$). All obtained mediations are partial. This research shows that success in maintaining a relationship, selectivity when looking for a partner and the effort invested to start and maintain a relationship are closely associated with a person's emotional development: his/her vision of him/herself, vision of others and emotional capacity developed through life, such as the tendency to forgive. The findings of this research would be much more valuable if the research was conducted on both partners in a certain relationship and if the situation related to forgiveness was kept under control, which is a recommendation for other studies.

KEYWORDS: Attachment; partnership success; forgiveness; forgiveness strategies.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом Creative Commons Ауторство-Некомерцијално Међународна 4.0 (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>). This paper is published and distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial International 4.0 licence (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).